

Regeringens skrivelse 1992/93:204

Om avskaffande av handelsförbudet mot
Sydafrika, m.m.

Skr.
1992/93:204

Regeringen bereder riksdagen tillfälle att ta del av vad som har tagits upp
i bifogade utdrag ur regeringsprotokollet den 25 februari 1993.

På regeringens vägnar

Carl Bildt

Ulf Dinkelspiel

Skrivelsens huvudsakliga innehåll

I skrivelsen lämnas en redogörelse för den senaste tidens utveckling i Sydafrika och för regeringens bedömning och ställningstaganden i fråga om avskaffande av handelsförbudet och vissa andra sanktioner. I skrivelsen konstateras att regeringen utifrån den senaste tidens framsteg i Sydafrika, bl.a. i vad avser flerpartiförhandlingar och tidsplan för upprättandet av ett övergångsråd, samt med hänsyn till andra länders sanktionspolitik och den svenska industrins konkurrensläge, gjort bedömningen att handelsförbudet bör upphävas. Detta avses ske genom att regeringen beslutar att upphäva förordningen (1987:477) om förbud mot handel med Sydafrika. I samband härmed bör också vissa andra sanktioner avskaffas.

Utrikesdepartementet

Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 25 februari 1993

Närvarande: statsministern Bildt, ordförande, och statsråden B. Westerberg, Friggebo, Johansson, Laurén, Hörnlund, Olsson, Svensson, af Ugglas, Dinkelspiel, Thurdin, Wibble, Björck, Davidson, Könberg, Odell, Lundgren, Unckel, P. Westerberg, Ask

Föredragande: statsrådet Dinkelspiel

Skrivelse om avskaffande av handelsförbudet mot Sydafrika, m.m.

1 Inledning

I proposition 1991/92:146 med bemyndigande att avskaffa vissa sanktioner mot Sydafrika, m.m., som överlämnades till riksdagen i april 1992, lämnade regeringen en redogörelse för de svenska sanktionsåtgärderna mot Sydafrika och bakgrunden till att de infördes samt regeringens bedömning och ställningstaganden i frågan om deras avskaffande.

Regeringens ställningstaganden, som i stor utsträckning byggde på en rapport den 25 mars 1992 av den parlamentariska delegation som besökte Sydafrika under februari 1992, innebar en stegvis avveckling av sanktionerna enligt följande.

Investeringsförbudet borde enligt regeringens bedömning inte längre tillämpas när en *interimsregering* bildats i Sydafrika såvida inte en överenskommelse träffas inom ramen för CODESA (Convention for a Democratic South Africa) om att rekommendera ett tidigare avskaffande.

Regeringen föreslog därför riksdagen att anta de ändringar i lagen (1985:98) om förbud mot investeringar i Sydafrika som skulle möjliggöra för regeringen att besluta om att investeringsförbudet inte vidare skall tillämpas. Tekniskt sett innebar förslaget att regeringen fick rätt att själv besluta om att vissa paragrafer i lagen inte skall tillämpas. Förslaget lades fram mot bakgrund av de förhoppningar som då förelåg om att en *interimsregering* skulle kunna tillsättas i Sydafrika någon gång under sensommaren 1992 under den tid då riksmötet inte pågick.

Handelsförbudet borde enligt regeringens bedömning upphävas när det fanns en bindande överenskommelse om en *interimsregering* i Sydafrika.

Regeringen gjorde också bedömningen att följande sanktioner skulle avskaffas i samband med att handelsförbudet upphävdes.

1. *De särskilda viseringskrav* som gäller för sydafrikanska medborgare enligt förordningen (1991:836) om visering för sydafrikanska medborgare.

2. De av riksdagen år 1985 godkända *riktlinjerna för den svenska sydafrikapolitiken*. Dessa innebär

- att regeringen bör rekommendera myndigheter och institutioner att avstå från upphandling från Sydafrika,
- att Sverige i det nordiska samarbetet och inom FN bör verka för ett bindande beslut av säkerhetsrådet om oljeembargo samt ett effektivt genomförande av de embargo som antagits av oljeexporterande och oljeproducerande länder,
- att Sverige bör ta upp frågan om nedläggning av SAS flygförbindelse med Johannesburg med de danska och norska regeringarna,
- att regeringen bör gå ut med en rekommendation till myndigheter och institutioner med riktlinjer för kontakter med Sydafrika.

3. Regeringens *rekommendationer den 10 oktober 1985* om begränsningar av varuhandel och sjöfart till och från Sydafrika.

4. *Förbudet mot exportkreditgarantier* till Sydafrika.

Regeringen uttalade också att det inte längre fanns några starka skäl för kommuner och landstingskommuner att vidta bojkottaktioner mot Sydafrika sedan handelsförbudet upphävts.

Frågan om upphävande av lagen (1985:1052) om rätt för kommuner och landstingskommuner att vidta bojkottåtgärder mot Sydafrika liksom övriga sanktionslagar skulle föreläggas riksdagen under hösten 1992 eller vid ett senare tillfälle om utvecklingen i Sydafrika skulle motivera det. Härmed avsågs lagen (1985:98) om förbud mot investeringar i Sydafrika och lagen (1990:77) med bemyndigande att tillämpa lagen (1971:176) om vissa internationella sanktioner i fråga om en handelsblockad mot Sydafrika.

Riksdagen antog förslaget till lag om ändring i lagen (1985:98) om förbud mot investeringar i Sydafrika. Riksdagen ställde sig vidare bakom att 1985 års riktlinjer för den svenska sydafrikapolitiken upphävdes i enlighet med propositionens förslag och godkände vad som anfördes i propositionen (bet. 1991/92:UU13, rskr. 1991/92:302).

I ljuset av den utveckling som ägt rum i Sydafrika sedan regeringens proposition lades fram vill jag återkomma till frågan om avskaffande av handelsförbudet och de övriga sanktioner som jag tagit upp i det föregående under punkterna 1 - 4 och som enligt regeringens tidigare bedömning borde upphävas i samband med handelsförbudet.

2 Utvecklingen i Sydafrika efter april 1992

När prop. 1991/92:146 lades fram för riksdagen förväntades allmänt att en överenskommelse om en interimregering skulle finnas under våren 1992. Så blev emellertid inte fallet och förhandlingsläget försämrades ytterligare under sommaren, främst genom dödsckjutningarna i Boipatong i juni 1992. Efter den händelsen suspenderade ANC (African National

Congress) förhandlingarna om en ny författning med den sydafrikanska regeringen.

Skr. 1992/93:204

Under hösten 1992 ägde emellertid en viktig och positiv utveckling rum på vägen mot ett demokratiskt Sydafrika. Vid ett möte mellan president F. De Klerk och Nelson Mandela den 26 september 1992 undertecknades ett dokument benämnt "Record of Understanding". I dokumentet slås bl.a. fast att de båda parterna är överens om att en interimregering skall tillsättas.

Fortsatta viktiga framsteg uppnåddes vid de samtal som ägde rum mellan regeringen och ANC den 2-4 december 1992. Parterna var eniga om att den politiska processen måste påskyndas. I det syftet uttalade de båda parterna att alla ansträngningar måste göras för att åter få igång flerpartiförhandlingarna i Codesa.

Ytterligare framsteg har under den allra senaste tiden gjorts i processen mot demokrati i Sydafrika. Efter en serie samtal mellan regeringen och ANC har samförstånd uppnåtts kring två centrala problemkomplex: maktindelningen efter valet och regionernas maktbefogenheter. Av stor vikt är t.ex. att ANC och regeringen enats om att en nationell samlingsregering skall stanna vid makten i fem år efter de första fria valen till en konstituerande församling.

Även om de två förhandlingsparterna är de politiskt tyngsta aktörerna i dagens Sydafrika måste även övriga parter inkluderas i förhandlingsprocessen. Därför har regeringen och ANC poängterat att samförståndet dem emellan bara utgör rekommendationer, som nu skall förankras och godkännas i det CODESA-liknande forum, som utgör nästa steg i den komplicerade förhandlingsprocessen. Både regeringen och ANC har ägnat särskild uppmärksamhet åt att säkerställa Inkathas medverkan. Det är mot denna bakgrund glädjande att dessa tre parter nu beslutat hålla en planeringskonferens den 5 - 6 mars för att bl.a. dra upp riktlinjerna för den fortsatta förhandlingsprocessen. Ett för svenskt vidkommande särskilt intressant led i processen är frågan om upprättande av ett övergångsråd, Transitional Executive Council (TEC). Om rådet får den roll som parterna för närvarande synes diskutera, borde det kunna jämföras med en interimregering. Övergångsrådet kan komma att tillsättas under våren eller försommaren medan själva beslutet om det kan fattas dessförinnan.

Därefter skulle val till en konstituerande församling kunna äga rum i slutet av året eller mer sannolikt i början av år 1994.

Vid ANC:s exekutivkommittés möte nyligen antogs en resolution som fastslår att alla diplomatiska, ekonomiska och finansiella sanktioner bör upphävas när ett övergångsråd upprättats och ett datum för val har fastställts.

3 Avskaffande av handelsförbudet och vissa andra sanktioner mot Sydafrika

Skr. 1992/93:204

Min bedömning: Mot bakgrund av den senaste tidens framsteg i Sydafrika bl.a. i vad avser flerpartiförhandlingar och tidsplan för upprättandet av ett övergångsråd, samt med hänsyn till andra länders sanktionspolitik och den svenska industrins konkurrensläge, bör handelsförbudet upphävas. Detta avses ske genom att regeringen beslutar att upphäva förordningen (1987:477) om förbud mot handel med Sydafrika.

I samband härmed bör också följande andra sanktioner avskaffas, nämligen

1. De särskilda viseringskrav som gäller för sydafrikanska medborgare enligt förordningen (1991:836) om visering för sydafrikanska medborgare,
2. 1985 års riktlinjer för den svenska sydafrikapolitiken,
3. regeringens rekommendationer den 10 oktober 1985 om begränsningar av handel och sjöfart till och från Sydafrika,
4. förbudet mot exportkreditgarantier till Sydafrika.

Skälen för min bedömning: Jag har i det föregående lämnat en redogörelse för utvecklingen i Sydafrika under de senaste månaderna. Av redogörelsen framgår att betydande framsteg har gjorts i riktning mot ett demokratiskt Sydafrika. Regeringen, ANC och Inkatha har enats om att hålla en planeringskonferens för att dra upp riktlinjerna för återupptagna flerpartiförhandlingar. Dessa syftar bl.a. till att nå en överenskommelse om datum för val och om upprättande av ett övergångsråd. Min bedömning är att detta råd borde kunna likställas med den interimregering som åsyftas i regeringens proposition 1991/92:146.

Härtill kommer att Norge, som tillsammans med Sverige är det enda land som upprätthåller generellt förbud mot handel med och investeringar i Sydafrika, den 23 februari aviserat sitt beslut att upphäva förbuden mot handel, tjänster och investeringar per den 15 mars. Förbudet mot export m.m. av norsk olja upphävs dock inte vid detta tillfälle.

Nu rådande förhållanden leder till avsevärda nackdelar för svenska företag och för svensk export. Handelsförbudet innebär att företag från andra länder tar betydande beställningar som hade kunnat gå till svensk industri, med de positiva effekter detta skulle ha haft på produktion och sysselsättning. Ett stort antal ansökningar om dispens från handelsförbudet vari åberopas konkurrens- och sysselsättningsskäl bereds för närvarande inom regeringskansliet.

Med hänvisning till de framsteg och det fördjupade samförstånd mellan huvudparterna som nu uppnåtts i den politiska processen i Sydafrika, och till tidsplanen för den fortsatta demokratiseringsprocessen, anser jag att

handelsförbudet bör avskaffas. Detta avses ske genom att regeringen beslutar att upphäva förordningen (1987:477) om förbud mot handel med Sydafrika.

I avvaktan på att handelsförbudet upphävs anser jag att regeringen bör tillämpa en generös politik vad gäller dispenser. För sådan export som beviljas dispens bör också möjlighet finnas att erhålla exportkreditgaranti från Exportkreditnämnden.

I samband med handelsförbudets avskaffande bör - i enlighet med regeringens tidigare bedömning - följande sanktioner avskaffas, nämligen - de särskilda viseringskrav som gäller för sydafrikanska medborgare enligt förordningen (1991:836) om visering för sydafrikanska medborgare, vilket således innebär att visumansökningar för sydafrikanska medborgare därefter kommer att prövas med stöd av de bestämmelser som i övrigt gäller för andra länders medborgare,

- 1985 års riktlinjer för den svenska sydafrikapolitiken,
- regeringens rekommendationer den 10 oktober 1985 om begränsning av varuhandel och sjöfart till och från Sydafrika,
- det generella förbudet mot exportkreditgarantier till Sydafrika.

Som framgår av proposition 1991/92:146 grundar sig gällande vapenembargo på en resolution av FN:s säkerhetsråd och ett upphävande av embargot är avhängigt av beslut av säkerhetsrådet.

4 Hemställan

Jag hemställer att regeringen bereder riksdagen tillfälle att ta del av vad jag anfört i det föregående om upphävande av handelsförbudet och vissa andra sanktioner mot Sydafrika.

5 Beslut

Regeringen ansluter sig till föredragandens överväganden och beslutar i enlighet med hans hemställan.